

Bài 29

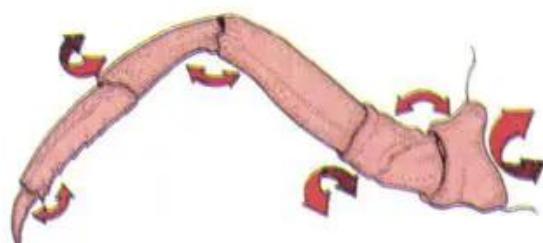
ĐẶC ĐIỂM CHUNG VÀ VAI TRÒ CỦA NGÀNH CHÂN KHỚP

■ Các đại diện của ngành Chân khớp gặp ở khắp nơi trên hành tinh của chúng ta : dưới nước hay trên cạn, ở ao, hồ, sông hay ở biển khơi, ở trong lòng đất hay trên không trung, ở sa mạc hay vùng cực. Chúng sống tự do hay kí sinh.

Chân khớp tuy rất đa dạng, nhưng chúng đều mang những đặc điểm chung nhất của toàn ngành.

I - ĐẶC ĐIỂM CHUNG

■ Một số đặc điểm của các đại diện ngành Chân khớp (hình 29.1 → 6).

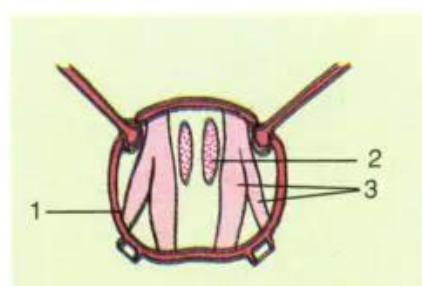
□ *Hình 29.1. Đặc điểm cấu tạo phần phụ*
Phần phụ chân khớp phân đốt. Các đốt khớp
động với nhau làm phần phụ rất linh hoạt.

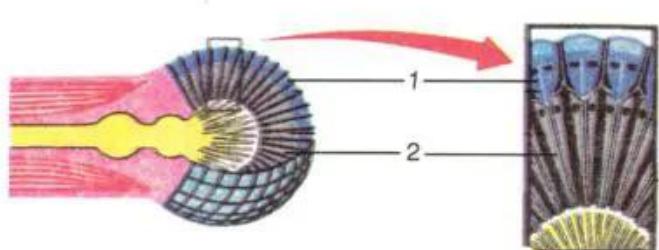
□ *Hình 29.2. Cấu tạo cơ quan miệng*
Cơ quan miệng gồm
nhiều phần phụ tham
gia để : bắt, giữ và
chế biến mồi. 1. Môi
trên ; 2. Hàm trên ;
3. Hàm dưới.

□ *Hình 29.3. Sự phát triển của chân khớp*
Sự phát triển và tăng trưởng gắn liền với sự lột xác,
thay vỏ cũ bằng vỏ mới thích hợp với cơ thể.
A - Ở giáp xác (tôm) ; B : Ở sâu bọ (ong mật).

□ *Hình 29.4. Lát cắt ngang*
qua ngực châu chấu
1. Vỏ kitin ; 2. Cơ dọc ;
3. Cơ lưng bụng.
Vỏ kitin vừa che chở bên ngoài,
vừa làm chỗ bám cho cơ. Do đó có
chức năng như xương, được gọi là
bộ xương ngoài.

□ Hình 29.5. Cấu tạo mắt kép

Mắt kép (ở tôm, sâu bọ) gồm nhiều ô mắt ghép lại. Mỗi ô mắt có đủ màng sừng, thể thuỷ tinh (1) và các dây thần kinh thị giác (2).

▼ Thảo luận và đánh dấu (✓) vào ô trống ở hình để chọn lấy các đặc điểm được coi là đặc điểm chung của ngành Chân khớp.

□ Hình 29.6. Tập tính ở kiến

Một số loài kiến biết chăn nuôi các con rệp sáp để hút dịch ngọt do rệp tiết ra làm nguồn thức ăn.

II - SỰ ĐA DẠNG Ở CHÂN KHỚP

1. Đa dạng về cấu tạo và môi trường sống

▼ Đánh dấu (✓) và ghi theo yêu cầu bảng 1 để thấy tính đa dạng trong cấu tạo và môi trường sống của Chân khớp.

Bảng 1. Đa dạng về cấu tạo và môi trường sống của Chân khớp

STT	Tên đại diện	Môi trường sống			Các phần cơ thể	Râu		Chân ngực (số đôi)	Cánh	
		Nước	Nơi ẩm	Ở cạn		Số lượng	Không có		Không có	Có
1	Giáp xác (Tôm sông)									
2	Hình nhện (Nhện)									
3	Sâu bọ (Châu chấu)									

2. Đa dạng về tập tính

- Thần kinh phát triển cao ở Chân khớp đã giúp chúng rất đa dạng về tập tính.
- ▼ Thảo luận và đánh dấu (✓) vào các ô trống ở bảng 2 chỉ rõ tập tính đặc trưng của từng đại diện (chú ý : có nhiều tập tính khác nhau ở một đại diện).

Bảng 2. Đa dạng về tập tính

STT	Các tập tính chính	Tôm	Tôm ở nhờ	Nhen	Ve sầu	Kiến	Ong mít
1	Tự vệ, tấn công						
2	Dự trữ thức ăn						
3	Dệt lưới bẫy mồi						
4	Cộng sinh để tồn tại						
5	Sống thành xã hội						
6	Chăn nuôi động vật khác						
7	Đực, cái nhận biết nhau bằng tín hiệu						
8	Chăm sóc thế hệ sau						

III - VAI TRÒ THỰC TIỄN

- Với số lượng loài lớn, mỗi loài lại thường sinh sản ra số lượng cá thể rất lớn nên Chân khớp có vai trò thực tiễn to lớn về cả 2 mặt : có lợi và có hại.
- ▼ – Hãy dựa vào kiến thức đã học, liên hệ đến thực tiễn thiên nhiên, điền tên một số loài chân khớp và đánh dấu (✓) vào ô trống của bảng 3 cho phù hợp.
  - Thảo luận, trao đổi về vai trò của chúng đối với tự nhiên và đời sống con người.

Bảng 3. Vai trò của ngành Chân khớp

STT		Tên đại diện có ở địa phương	Có lợi	Có hại
1	Lớp Giáp xác			
2	Lớp Hình nhện			
3	Lớp Sâu bọ			

Chân khớp có các đặc điểm : có bộ xương ngoài bằng kitin nâng đỡ, che chở ; các chân phân đốt khớp động ; qua lót xác mà tăng trưởng cơ thể. Nhờ sự thích nghi với điều kiện sống và môi trường khác nhau mà Chân khớp rất đa dạng về cấu tạo, môi trường sống và tập tính. Chúng có lợi về nhiều mặt như : chữa bệnh, làm thực phẩm, thu phán cho cây trồng... nhưng cũng gây tác hại không nhỏ như : hại cây trồng, hại đồ gỗ trong nhà, truyền lan nhiều bệnh nguy hiểm.

Câu hỏi ?

1. Trong số các đặc điểm của Chân khớp thì các đặc điểm nào ảnh hưởng lớn đến sự phân bố rộng rãi của chúng ?
2. Đặc điểm cấu tạo nào khiến Chân khớp đa dạng về : tập tính và về môi trường sống ?
3. Trong số ba lớp của Chân khớp (Giáp xác, Hình nhện, Sâu bọ) thì lớp nào có giá trị thực phẩm lớn nhất, cho ví dụ ?